

Euskal Herriko Ahotsak
ahotsak.com

Mertxe Hidalgo Rekondo

*Gernika-Lumo,
Bizkaia (1928)*

Aurkibidea

Biografia

Busturiko San Krsitobal auzoko tren-geltokian jaio zen, aita bertako behargina zen-eta. Hala ere, 3-4 urte zituela, Gernika-Lumora etorri zen bere familia: Asilo Kalzada kalean hazi zen, gaur egun Bengoetxe taberna dagoen tokian zegoen eraikinean. Ama gernikarra zuen eta aita bilbotarra, Gernika-Lumoko alderdi sozialistaren sortzailea eta mitinlaria. Aitaren ideologiari jarraituta, sekula ez zuten dotrinik ikasi eta elizagaz harremanik izan, lehen jaunartzea ere berandu egin baitzuen Bilbon. Bonbardaketan etxea erre zitzaien eta herritik alde egin zuten: Bilbon, Santanderren, Frantzian (Bordele eta Britainia) eta Valentzian egon ziren; Valentzian aitak trenbidean lortu zuen lanpostua. Nazionalak bertara heltzerakoan, bueltatu egin ziren; aita atxilotu eta heriotza-zigorrera kondenatu zuten. Askatasuna lortu ostean, Bilboko Euskaldunan hasi zen lanean aita eta Deustura joan ziren bizitzera. Bertan ezkondu zen Mertxe eta 50 urtegez bueltatu zen bere herrira. GER-107/108 zintetan bere auzoak ziren [Xexili Mintegia](#) eta [Kontxi "Piñu"](#) gaz batera eman zigan antzinako bizipenen berri.

Zintak

GER-107

- **Proiektua:** Gernika-Lumoko ahotsak
- **Elkarrizketatzailea(k):** Goiria Mendiola, Nerea
- **Data:** 2012-04-27
- **Iraupena:** 62 min
- **Euskarria:** Bideo digitala

GER-108

- **Proiektua:** Gernika-Lumoko ahotsak
- **Elkarrizketatzailea(k):** Goiria Mendiolea, Nerea
- **Data:** 2012-04-27
- **Iraupena:** 81 min
- **Euskarria:** Bideo digitala

GER-109

- **Proiektua:** Gernika-Lumoko ahotsak
- **Elkarrizketatzailea(k):** Goiria Mendiolea, Nerea
- **Data:** 2012-05-04
- **Iraupena:** 75 min
- **Euskarria:** Bideo digitala
- **Kodifikatzailea:** Goiria Mendiolea, Nerea

Pasarteak

1. Aita Gernika-Lumoko alderdi sozialistako sortzailea

- **Erref:** GER-109/002
- **Iraupena:** 0:02:23. **Hasi:** 00:01:33. **Bukatu:** 00:03:56
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Jarrera politikoak » Alderdien egoitzak
- Politika » Jarrera politikoak » Sozialistak

Laburpena:

Bere aittite elizara ortozik sartzen ziren. Aita Gernika-Lumoko alderdi sozialistako sortzailea izan zen, herriko museoan ikus daiteke orduko argazki bat. Pablo Iglesias izan zen Espainiako alderdi sozialista sortu zuena. Gaurko sozialistek ez dute zerikusirik ordukoekin.

2. Aita preso buruzagi sozialista izateagatik

- **Erref:** GER-109/004
- **Iraupena:** 0:01:41. **Hasi:** 00:04:04. **Bukatu:** 00:05:45
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Errepresioa
- Politika » Jarrera politikoak » Sozialistak

Laburpena:

Aita Gernika-Lumoko alderdi sozialistako sortzailea izan zen. Gerran Valentziara joan ziren eta atxilotu eta kartzelaratu egin zuten: Larrinagan, Karmelon eta Tabakaleran egon zen. Heriotza zigorra izan zuen, baina herriko faxista batek lagundu zion; faxista izan arren, pertsona ona zen eta hari eskerrak indultatu zuten.

3. Elizarekin lotura barik

- **Erref:** GER-109/005
- **Iraupena:** 0:01:36. **Hasi:** 00:05:45. **Bukatu:** 00:07:21

- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Erljioa » Elizaren indarra
- Politika » Jarrera politikoak » Sozialistak

Laburpena:

Aita Gernika-Lumoko alderdi sozialistako sortzailea izan zen eta ez zuen elizagaz hartu-emanik. Mertxe bera ere ez da izan elizara joatekoa, etxean ez zioten horretara bideratu. Ez zuen dotrinara ikasi. Sasoi hartan ez zen batere normala.

4. Lehen jaunartzea berandu egin zuen

- **Erref:** GER-109/006
- **Iraupena:** 0:02:34. **Hasi:** 00:07:21. **Bukatu:** 00:09:55
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Jarrera politikoak » Sozialistak
- Ohiturak eta bizimodua » Erljioa » Elizaren indarra

Laburpena:

Aita Gernika-Lumoko alderdi sozialistako sortzailea izan zen eta ez zuten elizagaz inongo loturarik. Ez zuen dotrinara ikasi. Hala ere, gerraostean Bilbon bordatzen ikasten zegoela, hango andreak Mertxek lehen jaunartzea egin zezan gura zuen. Orduan, 12 urte zituela, hartu zuen lehen jaunartzea, baina inongo ospakizun eta dotorezia barik. Bere neba-arrebek, ostera, arropa dotoreekin egin zuten. Gerraostean, aldiz, gauzak desberdinak ziren.

5. Busturiko tren-geltokian jaio zen

- **Erref:** GER-109/008
- **Iraupena:** 0:02:20. **Hasi:** 00:10:03. **Bukatu:** 00:12:23
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Eskola
- Lanbideak » Trenbideko langileak

Laburpena:

Busturiko San Kristobal auzoko tren-geltokian jaio zen, bere aitak eta aititak bertan egiten baitzuten behar. Hori dela-eta, Gernika-Lumora hiru-lau urte zituela etorri aurretik Altamirako eskolan ibili zen.

6. "Gernike antortxa bat"

- **Erref:** GER-109/010
- **Iraupena:** 0:02:24. **Hasi:** 00:12:29. **Bukatu:** 00:14:53
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Borroka

Laburpena:

Umetan pozik bizi ziren, beti jolasten. Bonbardaketak ikulio guztiak suntsitu zizkien. Une horiek dakartza gogora: lagun bategaz zegoela, esku batek heldu eta kanposantura eroan zituen biak. Esku hori bere nebarena zen. Kanposantuan egon ziren eta handik ikusi zituzten erasoak, "Gernike antortxa bat" dio. Beraien etxeok denak salbatu ziren: amama Errigoitira joan zen, neba bat errekan ezkutatu zen...

7. Denak negarrez

- **Erref:** GER-109/012
- **Iraupena:** 0:01:28. **Hasi:** 00:15:03. **Bukatu:** 00:16:31
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Borroka

Laburpena:

Bonbardaketa burura zetorkion galdera bakarra "zergatik?" zen. Bonbardaketa ostean negarra zen nagusi, denak zebiltzan batetik bestera beraien etxeok bila. Orduak oso ondo deskribatzen dituen erdarazko esaldi bat aipatzen du.

8. Ezer barik, soinekoagaz bakarrik

- **Erref:** GER-109/013
- **Iraupena:** 0:01:28. **Hasi:** 00:16:31. **Bukatu:** 00:17:59
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Ihes egin beharra
- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Borroka

Laburpena:

Bonbardaketa egunean, etxea erretan zegoen bitartean denak batzea zen garrantzitsuena. Eibartik heldutako errefuxiatu bat zuten etxean eta ohean egon zen gaixorik, bere aitak atera zuen onik etxetik erretzen zegoen bitartean. Ezer barik, soinekoagaz bakarrik gelditu ziren. Handik Muruetara joan ziren amama osaba baten etxera joateko. Eurak aurrera jarraitu zuten Sollubetik Bilbora joateko.

9. Gernikatik Frantziara ezer barik

- **Erref:** GER-109/014
- **Iraupena:** 0:02:22. **Hasi:** 00:17:59. **Bukatu:** 00:20:21
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Ihes egin beharra

Laburpena:

Gernikako herria erre ostean, Bilbotik Santanderrera eta handik Frantziara joan ziren. Ez zuten ezetakorik ere ez. Aitak esne kondentsatu pote bat zuen eta handik jaten zuten denek. Beti dago jende ona leku guztietan eta bidean ere laguntasuna izan zuten. Gero Valentziara joan ziren Bilbora joan arretik.

Bilbora heldu zirenean aita atxilotu egin zuten. Bilbotik Santanderreko bidea zelan egin zuten kontatzen du.

10. Errefuxiatu Bordelen eta Britainian

- **Erref:** GER-109/015
- **Iraupena:** 0:01:38. **Hasi:** 00:20:21. **Bukatu:** 00:21:59
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Ihes egin beharra
- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Gerrako administrazioa

Laburpena:

Gernikako bonbardaketa ostean, Santanderrera joan ziren. Handik, ontzi ingeles batean Bordelera (Frantzia) joan ziren. Bordeletik Britainiaraino joan ziren. Eusko Jaurlaritzaren laguntza izan zuten.

11. Valentziara, errepublikazaleen eremura errefuxiatu

- **Erref:** GER-109/016
- **Iraupena:** 0:02:41. **Hasi:** 00:21:59. **Bukatu:** 00:24:40
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Ihes egin beharra

Laburpena:

Gernika bonbardatu eta gero, Frantzia errefuxiatuta egon ostean, Valentziara joan ziren. Valentzia zonalde errepublikazalea zen sasoi hartan, gerraostean okupatu zuten Valentzia. Venezuelara joateko aukera ere izan zuten, baina aitak ez zuen gura izan. Aitak Euskal Herrian zuen lan bera egiten zuen han trenean, eta ondo bizi zirela dio.

12. Aitaren atxiloketa

- **Erref:** GER-109/017
- **Iraupena:** 0:01:59. **Hasi:** 00:24:40. **Bukatu:** 00:26:39
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerraostea eta Francoren diktadura » Gerratik itzulera
- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Errepresioa

Laburpena:

Gerran Frantzian eta Valentzian egon ostean, Euskal Herrira bueltatu ziren, Bilbora hain zuzen ere. Aita atxilotu eta amak bost umegaz egon behar izan zuen aurrera. Aita bisitatzen joaten zirenean jatekoa eramaten zien. Presoak leihora irtenez gero, zentinelak (zaintzaile militarrek) tiroka hasten ziren.

13. Kartzelako bizipenak

- **Erref:** GER-109/019
- **Iraupena:** 0:02:04. **Hasi:** 00:27:01. **Bukatu:** 00:29:05
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- [Politika](#) » [Gerra zibila \(1936-1939\)](#) » [Errepresioa](#)

Laburpena:

Gerraostean aita atxilotu eta preso hartu zuten. Aitak kontatutakoak dakartza gogora: goizero mezara joan behar izaten zuten, zamorar batek bere buruaz beste egin zuen... Mertxeren amak kartzelako arropak egosi egiten zituen zorriak kentzeko. Astean behin aitaren arrebak jatekoa bidaltzen zion, beraiek ez baitzuten ezer bidaltzeko.

14. 'El Liberal' egunkaria

- **Erref:** GER-109/023
- **Iraupena:** 0:00:49. **Hasi:** 00:36:14. **Bukatu:** 00:37:03
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- [Aisia](#) » [Kultura](#) » [Irakurtzea](#)

Laburpena:

<p>Beraien etxean egunero irakurtzen zuten El Liberal egunkaria.</p>

15. Bonbardaketa aurreko auzoa

- **Erref:** GER-109/025
- **Iraupena:** 0:00:44. **Hasi:** 00:38:52. **Bukatu:** 00:39:36
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- [Euskara](#) » [Bilketa linguistikoa](#) » [Toponimia](#)
- [Herria, azpiegitura](#) » [Herri-antolaketa](#) » [Auzoak](#)

Laburpena:

Mertxe Gernikan gaur egun gurutze gorria dagoen ondoan bizi zen. "Kamiñeru" en etxea, Pinua eta Agirre "Agarre" baserriak eta beraien etxea zeuden. Gorago Txikerra eta Lurgorri zeuden.

16. Euskara ez galtzeko ardura

- **Erref:** GER-109/031
- **Iraupena:** 0:02:21. **Hasi:** 00:46:15. **Bukatu:** 00:48:36
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- [Euskara](#) » [Euskararekiko sentimendua](#)
- [Politika](#) » [Jarrera politikoak](#) » [Sozialistak](#)

Laburpena:

Bere aita sozialista zen, Gernikako alderdi sozialistako sortzailea. Mitinetan ere parte hartzen zuen, erdaraz egiten zituen ez baitzekien euskaraz. Hala ere, ahalegin handia egin zuen seme-alabek euskaraz egin zezaten. Amaren aldeko amamak ez zekien gaztelaniaz, baina ondo konpontzen zen suhiarekin.

17. Txakurraren agur beroa

- **Erref:** GER-109/033
- **Iraupena:** 0:01:30. **Hasi:** 00:51:09. **Bukatu:** 00:52:39
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserría » Baserriko lanak » Baserriko animaliak
- Politika » Gerraostea eta Francoren diktadura » Gerratik itzulera

Laburpena:

Gerran errefuxiatuta egon ostean, etxera bueltatu eta Lobik egin zion agurrik beroena, beraien txakurrak. Baserritik geltokira joan zen beraiegana, arrapalan, trotean, joan zen beregana.

18. "La Internacional" eta "Si los curas y frailes supieran..."

- **Erref:** GER-109/035
- **Iraupena:** 0:00:38. **Hasi:** 00:53:47. **Bukatu:** 00:54:25
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Jarrera politikoak » Sozialistak
- Ohiturak eta bizimodua » Kantak » Bestelako kantak

Laburpena:

<p>Bere aita sozialista zen eta errepublika garaiko abesti asko kantatzen zituen. Gaztelanizkoak diren "La Internacional" eta "Si los curas y frailes supieran..." abestiak kantatzen ditu Mertxek pasarte honetan.</p>

19. Zentsura eta NO-DOa zineman

- **Erref:** GER-109/044
- **Iraupena:** 0:02:03. **Hasi:** 01:05:42. **Bukatu:** 01:07:45
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Kultura » Zinema

Laburpena:

Gernikako zineman ikusi zituen hainbat pelikula aipatzen ditu. Zentsura Francok ezarri zuen, lehenago ez zegoen horrelakorik. NO-DOa hasten zenean altxatu egin behar izaten zuten eta besoa altxatuta abestu. Orduan ere altxatzen ez zirenei begira egoten zirenak ere bazeuden.

20. Zartzuelak

- **Erref:** GER-109/046
- **Iraupena:** 0:00:56. **Hasi:** 01:08:01. **Bukatu:** 01:08:57
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Kultura » Antzerkia

Laburpena:

Bere aitari asko gustatzen zitzaizkion zartzelak eta Bilbon askotan ikusten zituzten: "Doña Francisquita", "Luis de Aragón"... Gernikan zinemara joaten ziren.

Hidalgo Rekondo, Mertxe | ahotsak.eus Orr.

Ahotsak.eus-eko edukiarekin sortutako dokumentu automatikoa.

2026-03-24

CC-by-sa | Ahotsak.eus

Badihardugu Euskara Elkartea

Markeskua Jauregia, 20600 Eibar

943121775 - ahotsak@ahotsak.com